

СПОРУДИ ДАВНЬОРУСЬКИХ ПАМ'ЯТОК ШЕСТОВИЦІ ТА ЇХ МІСЦЕ СЕРЕД СИНХРОННИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ РЕГІОНУ

В ході тривалих досліджень комплексу пам'яток біля с. Шестовиця отримано досить репрезентативний матеріал стосовно масової житлової та господарської забудови, що характеризує особливості економічної діяльності та побуту давніх мешканців мікрорегіону і дозволяє розглядати ряд аспектів матеріальної та деякі елементи духовної культури населення, говорити про загальне й особливе в масовому будівництві. Роботи на поселеннях в ур. Коровель, Рів II, Заплава (розкопки Я. Станкевич, Д. Бліфельда, О. Моці, В. Коваленка, О. Шекуна та ін.) дозволяють характеризувати житлові, ремісничі і промислові, господарські та побутові будівлі, простежити особливості садибних комплексів.

Не зупиняючись на більш ранніх матеріалах, відзначимо, що житла, вивчені на городищі в ур. Коровель та неподалік на посаді в цілому характерні для давньоруських пам'яток регіону [Бліфельд, 1977, с. 9; Коваленко, 1981, с. 91–101; 1999, с. 35]. Як приклад, можна навести житла, вивчені на селищі в ур. Коровель у 1998 р. Одне з них, № 2, зорієнтоване стінами за сторонами світу з незначним відхиленням. Мало дещо асиметричну підквадратну форму розмірами по дну 4,5–4,6×4 м (більший вимір простежувався в широтному напрямку), майже прямовисні стінки, утрамбовану долівку без слідів підмазування та додаткове приміщення-вхід біля східної половини південної стінки. В нижній частині заповнення фіксується прошарок, ймовірно пов'язаний з експлуатацією споруди. Вище простежені шари засипки. Стовпові ями по кутах (крім північно-східного, півного) та вздовж стінок заглибленої частини свідчать про каркасну конструкцію стін та, вірогідно, входу. Піч споруджена навпроти останнього і спрямована до нього челюстями, розташована в північно-східному куті. Підковоподібна в плані, на рівні дна вона переходила в підовальний глиняний майданчик (це пов'язано, скоріш за все, із необхідністю мати основу, щільнішу за піщаний материк). Розміри споруди – 2×1,75 м, перехід склепіння в майданчик плавний, висота – 0,76 м від рівня долівки, товщина стінок – 0,11–0,2 м. В товщі спорудженого із глини тіла печі – крупні шматки печини, деревне вугілля. Черенем слугував шар глини, аналогічний тілу печі. В заповненні серед вугликів, сажі та попелу – шматки жаровні з бортиком висотою 18 см. Під тильною стороною склепіння простежені залишки попереднього опалювального пристрою, поряд – яма, засипана і перекрита вторинною піччю. Численні (52) ямки від стовпчиків та кілків у долівці в цьому місці свідчать про спорудження опалювальних пристроїв із застосуванням дерев'яного каркасу.

Описане заглиблене житло стратиграфічно перекрите наземною будівлею № 5, від якої залишився розвал печі. Із заповнення об'єктів походив численний побутовий інвентар, знахідки, пов'язані з елементами костюма та спорядження вершника, уламки керамічного посуду тощо [Моця, Готун, 1999, с. 32–34]. Варто додати, що одне із вивчених Д. Бліфельдом жител мало розміри 4,0–4,5×3,5–4,0 м при глибині 1,2 м від поверхні і було обладнане круглою глинобитною піччю в північно-східному кутку. Досліджене В. Коваленком житло на майданчику городища було наземним зрубним. Наземні зрубні житла на невеликих підклітках виявлені і на підвищеннях в заплаві Жердови. Неподалік від описаних жител № 2, 5 при подальших дослідженнях зафіксовано сліди міжсадибної огорожі [Коваленко, 1999, с. 40].

Охарактеризовані житла демонструють певні особливості не лише матеріальної, а й духовної культури. Зокрема, етнографами зафіксовано традицію при перенесенні хати переносити жар зі старої печі, її частину чи навіть всю опалювальну споруду цілком, супроводжуючи це певними обрядовими діями [Шевченко, 1925, с. 5, 6; Данилюк, 1988, с. 21]. З піччю пов'язане повір'я про зганняблення домашнього вогнища, що трактується як накликання нещастя в домі [Чичеров, 1957, с. 129–131; Фроянов, Юдин, 1997, с. 118]. На можливість

зв'язку шматків печини в тілі печі житла № 2 (хоч не виключене і суто технічне пояснення) з такими явищами та зруйнованої жаровні, складеної всередині опалювального пристрою, вже зверталась увага [Готун, 2001, с. 27]. Показовий ще один аспект, пов'язаний з описаними житлами. Як відомо, люди, вибираючи місце для будинку, уникали геопатогенних зон із явними ознаками (відсутність рослинності тощо), місць, що постраждали від стихійного лиха (куди вдарила блискавка, де вимерли всі жителі обійстя та ін.). Разом з тим, етнографами (А. Байбурин та ін.) відзначалось прагнення поселитися на обжитому, "щасливому" місці. Слід гадати, що традиції внутріселищної забудови не можуть бути єдиним і вичерпним аргументом щодо взаємоперекриття жител, як у випадку з будівлями № 2, 5. Не виключено, що тут має місце і згадане явище. Додатковим аргументом може слугувати повторне використання для спорудження давньоруського житла котлованів роменських напівземлянок [Супруненко та ін., 1998, с. 147, 148; 2000, с. 60–66; Левченко та ін., 2001, с. 46–56] та інші випадки будівництва на місці колишнього житла при доведеній повній відсутності генетичної спадковості власників будинків.

Ремісниче виробництво репрезентоване спорудами, де проводилась гаряча обробка заліза. Показова в даному відношенні будівля № 5 з поселення Рів II: грушоподібної форми, розмірами 4,8×2–3 м, при глибині 0,75–0,9 м із опалювальним пристроєм та шматками криць і шлаків у заповненні. Характер знахідок підтверджує визначення будівлі як майстерні. Розвивалась означена галузь і на селищі поблизу коровельського городища: вивчені дві споруди, заповнені відходами виробництва, у тому числі і шматками стінок теплотехнічних пристроїв неподалік від укріпленого майданчика та численні сліди виробництва у заповненні багатьох інших об'єктів; особливо це стосується широкомасштабних досліджень у 1980-х роках в ур. Сад Льодового [Коваленко, 1999, с. 36, 39]. Спорудою із селища Рів II репрезентоване поєднання двох характерних рис майстерень – печі великих розмірів та наявності слідів іншого теплотехнічного пристрою. Показові і незначні розміри об'єкта (менше 10 м²) [Шекун, 2000–2002]. Обладнані печами і об'єкти незначних розмірів та неправильної форми, що ставить під сумнів їх ототожнення з житловими, хоч більшість дослідників (Р. Юра, П. Раппопорт) вважали їх житлами-майстернями. Л. Іванченко ці об'єкти слушно ідентифікує із майстернями [Іванченко, 1980, с. 149, 150].

Серед промислів, що характеризувалися наявністю специфічних споруд, виділяються лісохімічні, зокрема добування смоли та дьогтю ямним способом. Не зупиняючись на описі їх загальних особливостей [Готун, 2000, с. 24–33], відзначимо, що досліджені споруди на селищі неподалік від Коровельського городища в цілому відповідають загальним закономірностям. Виявлені вони як неподалік укріпленого мису, так і на досить значній відстані, в ур. Узвіз [Коваленко, 1999, с. 39–41]. Смолокуріння в числі занять мешканців поселення згадувалося і за результатами попередніх досліджень [Коваленко, Шекун, 1986, с. 247].

Розвиток зернового господарства в економічній діяльності мешканців мікрорегіону характеризується будівлями для сушіння снопів, вивченими на поселеннях в ур. Коровель та Рів II. Вони мали розміри 2,8–4,2×1,3–2,4 м, були заглиблені в материк на 55–60 см. Порівняння цих споруд з матеріалами народознавчих студій дозволило ідентифікувати їх з шишами [Веремейчик, 1986, с. 31]. Показово, що пам'ятки з будівлями такого призначення в регіоні непоодинокі; це й не дивно, оскільки кліматичні умови Полісся не давали можливості зібрати і обробити урожай у полі. Такі споруди для просушування снопів відомі також на селищах Ліскове, Автуничі [Веремейчик, Готун, 1996, с. 67]. Крім примітивних снопосушарок типу шиша, вивчені і більш досконалі, ототожнювані з відомими за етнографічними даними овинами. Цей тип будівель, крім селища Рів II, виявлений на поселеннях Ліскове I, Ліскове II, Овраменків Круг, Криниця, Автуничі. Об'єкти характеризуються видовженою формою, розмірами в межах 3–4,5×1,5–2,6 м [Веремейчик, 1986, с. 31; Готун, 1993, с. 66]. Зокрема, заглиблена частина будівлі № 3 з Овраменкового Кругу, ототожненої зі снопосушаркою, мала розміри 3,4×1,6×0,5 м, залишки вогнища, стовпові ями в долівці. На думку автора розкопок, над опалювальним пристроєм було підмазане глиною перекриття, над усією спорудою – навіс. Неподалік розташовувалася споруда для просушування зерна перед помолом [Веремейчик,

Пашкевич, 1995, с. 19; 2004, с. 271–273, 280, 281]. Привертає увагу спостереження щодо неоднорідності досліджених будівель вказаного призначення: автуницькі шиші репрезентовані конічною спорудою з жердин для снопів з багаттям всередині, а вивчені на шестовицьких пам'ятках та Лісковому опалювались не багаттям, а піччю чи вогнищем; автуницький овин мав підмазане глиною перекриття над опалювальним пристроєм і був досить примітивним, решта – конструктивно досконаліші, з глиняними вогнищами чи навіть печами і слідами конструкції, яка підтримувала настил. Хоч на відміну від автуницьких слідів навісу чи стін зафіксувати не вдалося, спорудження печі – новий крок в удосконаленні конструктивного вирішення снопоосушарок.

Будівлі побутово-господарського використання репрезентовані об'єктами для зберігання припасів. Зокрема, до складу вивчених на селищі Рів II садиб входили погребі. Споруди характеризуються підпрямокутною формою, глибиною 0,7–1 м, наявністю округлих ям в долівці [Коваленко та ін., 1985, с. 288; Шекун, 1988, с. 37]. Будівлі, де зберігались горщики з припасами, розкопані на селищах Автуничі, Софіївська Борщагівка – дещо інші: менші за розмірами, деякі – оточені стовповими ямами чи зі слідами стовпів, які підтримували перекриття в кутах самих об'єктів [Готун, Моця, 1993, с. 78; Готун, 1993, с. 68, 69]. Вивчені на селищі Рів II і зернові ями – типовий об'єкт селянського обійстя регіону. Подібні їм зафіксовані в ході народознавчих студій включно до XX ст. [Бломквист, 1956, с. 314; Полесьє..., 1988, с. 128].

Численні інші допоміжні ремісничі, господарські та побутово-господарські споруди, вивчені на давньоруських пам'ятках Шестовиці, в цілому відповідають типам, загальним для давньоруських селищ регіону, хоч стосовно деяких конструктивні особливості та характер знахідок не дають можливості для ідентифікації зі значним ступенем вірогідності.

Про високий рівень розвитку поселенських структур мікрорегіону свідчать досліджені не лише елементи садибної забудови, а й садибні комплекси. А наявність на Чернігівщині пам'яток, розкопаних значними площами дало змогу не лише проаналізувати елементи планування, а й простежити тенденції його розвитку протягом тривалого часу. На поселенні Рів II вивчено одну садибу (А) повністю, одну (Б) – частково, причому характер знахідок з садиби А дозволив дослідникам дійти висновку про заможність її господаря. Датуються комплекси XII – першою половиною XIII ст. Названий садибою А комплекс займав площу 480 (за іншими даними – 312) м², складався з двох напівземлянкових жител, трьох ремісничих майстерень, сільськогосподарської споруди для снопів, двох погребів, господарських ям, розташованих по периметру, подвір'я площею 84–85 м², в центрі якого знаходилось дві зернові ями. З півдня садибу оточувала огорожа, зафіксована у вигляді стовпових ям. До складу частково (на площі 187 м²) дослідженої садиби Б входило три напівземлянкових житла, одне з яких поєднувало в собі функції помешкання та майстерні, погріб та господарські ями [Коваленко та ін., 1985, с. 288; Шекун, 1988, с. 36, 37]. Матеріали, отримані на шестовицькому селищі, добре ілюструють процес зародження і розвитку садиб в порівнянні з даними щодо поселень Криниця, де виявлено два комплекси (А – площею близько 900 м², із восьми будівель та сімнадцяти ям; Б – площею 560 м², із восьми будівель та десяти ям), вільно розташовані на площі пам'ятки і частково оточені огорожею [Шекун, 1990, с. 131–134; Шекун, Сита, 1993, с. 42–49]; Анисів, де вивчено три житла з господарськими ямами [Кузнецов, 1987, с. 358, 359; 1988, с. 49; Кузнецов, Ситий, 1992, с. 34–41]. Стосовно останньої з пам'яток, де знайдено матеріальні свідчення високого соціального статусу мешканців, та предмети, пов'язані з рибальством, висловлювалась точка зору про ототожнення з промисловим селищем рибалок [Шекун, 1992, с. 52] та про входження до феодалної садиби в складі чернігівської міської агломерації [Кузнецов, Ситий, 1992, с. 34–41]. Нещодавно також було опубліковане припущення про розташування в означеному місці сезонної князівської мисливської садиби [Шевченко, 2002, с. 49–52], хоч досліджені в регіоні мисливські поселення демонструють зовсім іншу картину як стосовно особливостей забудови, так і стосовно специфіки знахідок [Маслов та ін., 1988, с. 64, 65; Шинаков, 1988, с. 17, 18]. Дещо інша ситуація спостерігалася в ході розкопок автуницького селища; там не лише вивчено садибу гончара, що функціонувала

протягом кількох будівельних періодів, а й простежено соціальний аспект в забудові [Готун, Моця, 1993, с. 68–71]. Останнє, що дуже важливо, досліджене не лише на вказаній пам'ятці. Наявність соціальної стратифікації відзначалась О. Шекуном і стосовно Ліскового. Дослідником навіть було введено спеціальний термін “головка поселення” [Шекун, 1988, с. 92; 1990, с. 75].

Аналізуючи соціально-економічні процеси в слов'янському середовищі, Б. Тимошук дійшов висновку, що “садиби, оточені огорожами і розташовані на укріплених майданчиках княжих фортець, могли з'явитися лише в тому випадку, якщо їх власники... ставали спадкоємними володарями землі, пожалуваної їм князями за службу...” [Тимошук, 1995, с. 220]. Зв'язок з приватним землеволодінням дослідник простежує і на сільських садибах. Зокрема, щодо згаданих вже Шестовицьких садиб із селища Рів II площею 480 м² із двох напівземлянкових жител, двох сховищ, майстерні, клуні (треба гадати, мова йде про снопоосушарку) і господарських ям відзначалося, що будівлі і знахідки в них (срібні і бронзові прикраси, бронзовий світильник, стремена, уламки амфор) свідчать, що садиба належала заможному селянину. Мініатюрні ж селянські садиби могли виникнути лише в тому випадку, коли переділи селянської землі в общинах не проводились. Більш заможні сім'ї мали можливість влаштовувати свої садиби поряд з орним полем і таким чином отримувати певну економічну вигоду [Тимошук, 1995, с. 227, 228].

Таким чином, специфіка шестовицьких споруд давньоруського часу, з одного боку, та притаманність їм певних загальних рис – з іншого, дає нове підтвердження висновку про те, що поселенські структури стояли на більш високому рівні розвитку, ніж вважалось раніше. Це додатково аргументує останні висновки вітчизняних археологів про високий ступінь розвитку селищних структур києво-руської доби та про паритетні відносини між містом та селом в означений період [Село Київської Русі..., 2003].

ЛІТЕРАТУРА

Бліфельд Д. І.

1952 Дослідження в с. Шестовицях // АП УРСР. – Т. III.

1977 Давньоруські пам'ятки Шестовиці. – Київ.

Бломквист Е. Э.

1956 Крестьянские постройки русских, украинцев и белорусов (Поселения, жилище и хозяйственные строения) // Восточнославянский этнографический сборник. Труды Института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. Новая серия. Москва. – Т. XXXI.

Веремейчик Е. М.

1986 Древнерусские хозяйственные постройки для просушки зерна // Тезисы Черниговской обл. науч.-метод. конф., посв. 800-летию “Слова о полку Игореве”. – Чернигов.

Веремейчик О. М., Пашкевич Г. О.

1995 Палеоботанічні знахідки з поселення Овраменків Круг // Слов'яно-руські старожитності Північного Лівобережжя: Матеріали іст.-арх. семінару, присв. 60-річчю від дня народження О. В. Шекуна. – Чернігів.

Веремейчик О., Готун І.

1996 Архітектурний вигляд давньоруського села Чернігово-Сіверської землі. Ремісничі і промислові, господарські і побутові будівлі // Сіверянський літопис. – № 6.

Веремейчик О., Пашкевич Г.

2004 Своєрідність давньоруського поселення в урочищі Овраменків Круг // АДЛУ. – Львів. – Вип. 7.

Готун І.

1993 Реконструкції ремісничих та господарських будівель давньоруського поселення Автуничі // Археологія. – № 4.

2000 Лісохімічний промисел на давньоруських селищах Середнього Подніпров'я // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. Переяслав-Хмельницький. – Вип. 10. – С. 24–33.

- 2001 Археологічні матеріали про роль будівель в духовному житті давнього населення // Етнокультурні процеси у Середньому Подніпров'ї за матеріалами археологічних досліджень: Матеріали наук. конф., присвяч. 10-річчю відкриття комплексу археол. пам'яток між селами Малополовецьке та Яхни Фастівського р-ну Київської обл. (грудень 2001 р., м. Фастів). – Київ. – С. 27.
- Готун І. А., Моця О. П.*
- 1993 Соціальний аспект в забудові та хронологічні етапи функціонування давньоруського селища Автуничі // Слов'яни і Русь у науковій спадщині Д. Я. Самоквасова: Матеріали іст.-арх. семінару, присв. 150-річчю від дня народження Д. Я. Самоквасова. – Чернігів. – С. 68–71.
- Готун І., Моця О.*
- 1993 З життя киян в часи Батия (новий археологічний факт) // Київська старовина. – № 5.
- Данилюк А.*
- 1988 “Добра ж річ, коли в хаті є піч” // Сільське будівництво. – № 2.
- Иванченко Л. И.*
- 1980 Об одной группе восточнославянских построек второй половины I – начала II тыс. н. э. // Археологические исследования на Украине в 1978–1979 гг. Тезисы докл. XVIII конф. Ин-та археологии АН УССР. Днепропетровск, апрель 1980. Днепропетровск. – С. 149, 150.
- Коваленко В. П.*
- 1981 Розвідкові роботи в Середньому Подесенні у 1976 р. // Археологія. – Вип. 36. – С. 91–101.
- 1999 Нові дослідження Шестовицького археологічного комплексу // АЛЛУ. – Ч. 1.
- Коваленко В. П., Моця А. П., Шекун А. В.*
- 1985 Работы Шестовицкой экспедиции // АО 1983 г. – Москва. – С. 287–288.
- Коваленко В. П., Шекун А. В.*
- 1985 Исследования в Шестовице // АО 1984 г. – Москва. – С. 247.
- Кузнецов Г. А.*
- 1987 О работе второго Черниговского отряда // АО 1985 г. – Москва. – С. 357–359.
- 1988 Археологічні дослідження в заплаві Десни // Друга Чернігівська обл. наук. конф. з іст. краєзнавства (грудень 1988 р.). Тези доповідей. Вип. II. – Чернігів-Ніжин. – С. 49.
- Кузнецов Г. О., Ситий Ю. М.*
- 1992 Феодальна садиба XII–XIII ст. на околиці Чернігова // Чернігівська старовина. – Чернігів. – С. 34–41.
- Левченко Д. І., Мироненко К. М., Супруненко О. Б.*
- 2001 Про один роменсько-давньоруський комплекс з посаду літописної Лтави // АЛЛУ. – Ч. 2. – С. 46–56.
- Маслов С. П., Антипина Е. Е., Мусатова С. И.*
- 1988 Osteологический материал и особенности хозяйственного уклада населения поселения Борки-III // Тезисы докладов межвузовской ист.-краеведческой конф. – Брянск. – С. 64–65.
- Моця О. П., Готун І. А.*
- 1999 Роботи 1998 р. на селищі в урочищі Коровель біля Шестовицького городища // АБУ 1998–1999 рр. – Київ. – С. 32–34.
- Полесьє*
- 1988 Материальная культура / В. К. Бондарчик, И. Н. Браим, Н. И. Бураковская и др. – Киев.
- Село Київської Русі*
- 2003 (за матеріалами південноруських земель) / С. О. Біляєва, О. М. Веремейчик, Г. О. Вознесенська та ін. – Київ. – 232 с.
- Супруненко О. Б., Кулатова І. М., Левченко Д. І., Мироненко К. М., Приймак В. В.*
- 1998 Розкопки у Полтаві // АБУ 1997–1998 рр. – Київ. – С. 147–148.
- Супруненко О. Б., Кулатова І. М., Приймак В. В.*
- 2000 Пізньороменські комплекси з посаду літописної Лтави (за розкопками 1997–1998 рр.) // АДЛУ. – Ч. 1. – С. 60–66.
- Тимощук Б. А.*
- 1995 Восточные славяне: от общины к городам. – Москва.

Томсинский С. В.

- 1991 Наземные жилища раннесредневекового Суздаля по материалам раскопок 1979 г. // Материалы по средневековой археологии Северо-Восточной Руси. – Москва.

Фроянов И. Я., Юдин Ю. И.

- 1997 Былинная история (работы разных лет). – Санкт-Петербург.

Чичеров В. И.

- 1957 Зимний период русского народного земледельческого календаря XVI–XIX вв.: Очерк по истории народных верований // Труды Института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. Новая серия. – Москва. – Т. X. – С. 129–131.

Шевченко Л.

- 1925 Звичаї, пов'язані з закладами будівлі // Культурно-історична комісія ВУАН. Програми. – Київ. – Вип. IV. – С. 5, 6.

Шевченко Ю.

- 2002 Иконка св. Андрея Первозванного XIII века из “княжих ловов” у Чернигова // Семинар “Ювелирное искусство и материальная культура”. Тезисы докл. участников девятого и десятого коллоквиумов (10–14 октября 2000 года и 9–14 апреля 2001 года). – Санкт-Петербург. – С. 49–52.

Шекун А. В.

- 1988 К вопросу о поселенческой структуре древнерусских селищ (по материалам Черниговщины) // Ист.-арх. семинар “Чернигов и его округа в IX–XIII вв.” (16–18 сентября 1988 г.). Тезисы докл. – Чернигов. – С. 92.
- 1988а Селянські садиби XII–початку XIII ст. // Друга Чернігівська обл. наук. конф. з іст. краєзнавства (грудень 1988 р.). Тези доповідей. – Чернігів-Ніжин. – Вип. II. – С. 37.
- 1990 К вопросу территориального развития древнерусской селищной структуры (по материалам Черниговщины) // Проблемы археологии Южной Руси. – Киев.
- 1990а Сельская усадьба первой половины XI в. (по материалам раскопок поселения “Криница”) // Тезисы ист.-арх. семинара “Чернигов и его округа в IX–XIII вв.” – Чернигов. – С. 131–134.
- 1992 Матеріальна культура сільської околиці Чернігова IX–XIII ст. // Тези наукової конференції “Чернігів – перлина української культури”. Комітет науки і культури для зв'язків з українцями за кордоном при АН України. Інформаційний бюлетень. – № 2. – С. 52.
- 2000–2002 Садиба кінця XII–початку XIII ст. (за матеріалами розкопок поселення біля с. Шестовиця) // Археологія Чернигова. – Чернігів.

Шекун О. В., Сита Л. Ф.

- 1993 Пам'ятники IX–XII ст. в околицях с. Старий Білоус поблизу Чернігова // Старожитності Південної Русі. – Чернігів. – С. 42–49.

Шинаков Є. О.

- 1988 До питання про “ловища” княгині Ольги в Чернігівській землі // Друга Чернігівська обл. наук. конф. з іст. краєзнавства (грудень 1988 р.). Тези доповідей. – Чернігів-Ніжин. – Вип. II. – С. 17–18.

Igor GOTUN

THE CONSTRUCTIONS OF THE OLD RUSSIAN SETTLEMENTS IN SHESTOVITSA AND THEIR POSITION BETWEEN THE SYNCHRONOUS ELEMENTS OF THE REGION

The article covers the peculiarities of the object of the massive living and economic buildings of unordinary complex of the Old Russian memorials in the vicinity of Shestovitsa village in Chirniyivschina. Against a background of synchronous buildings of the region their constructional and functional peculiarities are analyzed. This results in proving the conclusion on the high level development of the Old Russian building structures and the parity between rural settlements and fortified objects.